

CONTRACT-KOELIES

'het wanhopige en volstrekt eenzame schreeuwen van de mannen dat mijn hart verscheurde . . . Ik kan me . . . herinneren dat na een zekere tijd de hoofdbewaarder opnieuw een teken gaf, waarna de dokter kwam, hen nog eens onderzocht en met zijn hoofd knikte. En het geselen ging door, steeds maar door, en de mannen schreeuwden niet eens meer.

. . . De ervaring met die geseling werd in mijn hart geschroeid; ze is altijd in mijn onderbewustzijn aanwezig gebleven.¹

Hoe de situatie van de contract-koelies omstreeks 1920 was (er werkten op Oost-Sumatra toen ruim tweehonderdduizend Javaanse en bijna vijf-en-twintigduizend Chinese contract-koelies), werd in die tijd in druk weergegeven door een tweede Sumatraan, de ter plaatse door een goedwillende Nederlandse onderneming aangestelde onderwijzer Tan Malaka, die kort nadien een van de leidende figuren werd van de Indonesische Communistische Partij; hij duidde de contract-koelies aan als

'de klasse die zwoegt van vroeg tot laat; de klasse die loon krijgt, juist genoeg om de maag te vullen; de klasse die woont in een schuur zoals geiten in hun stal; die ieder ogenblik geslagen of een 'godverdomme' naar het hoofd geslingerd wordt; de klasse die ieder ogenblik hun vrouw of dochter kan verliezen als de blanke man haar begeert – dat is de klasse van Indonesiërs, bekend als contract-koelies.

Zij moeten gewoonlijk om vier uur 's morgens opstaan omdat de tuin waar ze werken, veraf ligt. Pas om zeven of acht uur 's avonds komen ze thuis. Het loon volgens het contract is 40 cent per dag.² Het eten is gewoonlijk onvoldoende voor het verrichten van zwaar grondwerk omdat ze dikwijls in het oerwoud werken.

Hun tekort aan alles veroorzaakt een niet in te tomen begeerte om hun geluk te beproeven in het dobbelspel; een begeerte die opzettelijk gewekt wordt door de maatschappij na de loonuitbetaling. Zij die verliezen (en gewoonlijk verliezen er meer dan er winnen) mogen bij die maatschappij in het krijt staan. Door deze schuld is negentig procent van de koelies na afloop van het contract gedwongen het contract te vernieuwen. De schuld veroorzaakt dobbelbegeerte en het dobbelen verhoogt de schuld, enzovoort, enzovoort.³

¹ M. Loebis: 'Van dingen die ik mij nog herinner', *Tirade*, 1975, p. 529–30. ² Men ziet: een aanzienlijk hoger loon dan aan ongeschoolden op Java werd betaald; vandaar ook dat de ronselaars steeds voldoende nieuwe arbeidskrachten vonden. ³ Aangehaald in H. A. Poeze: *Tan Malaka. Strijder voor Indonesië's vrijheid. Levensloop van 1897 tot 1945* (1976), p. 76.